

Doctor conferențiar la Catedra de literatură română și universală, Facultatea de Litere, Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți. Domenii de preocupare: filologie, filosofia culturii, științe ale comunicării, sociopsihologie. Cărți publicate: *Urme pe nisip*, Chișinău, 2005; *Cunoaștere și autenticitate*, Timișoara: ArtPress & Augusta, 2008; *Imaginea Iașilor în presa interbelică ieșeană* (antologie), Iași: Junimea, 2016; *Chișinău: evocări interbelice* (antologie), București: Eikon, 2018 etc.

Diana VRABIE

ORAȘUL BĂLȚI PRIN LENTILA (NE)MELANCOLICILOR INTERBELICI

Imaginarul literar al orașului nu constituie apanajul modernității. Roma, Atena, Alexandria, Bizanțul, Veneția, Parisul, Florența s-au constituit în timp ca spații privilegiate de reprezentare a Celuilalt, în care s-au consumat civilizații și epoci de glorie, s-au înălțat destine de excepție, în care s-au edificat valențe simbolice și în care s-a reconfigurat relația individului cu marele oraș. În romanul *Cezar*, Al. Dumas creează, de pildă, o veritabilă mitologie a Romei, urbea tuturor posibilităților: „Totul se îndrepta spre Roma: bogatul pentru a se bucura de plăcerile vieții; săracul pentru a mânca; cetățeanul cel nou, pentru a-și vinde votul; retorul, pentru a-și deschide o școală; caldeeanul, pentru a ghi-ci viitorul. Roma este izvorul tuturor lucrurilor: pâine, onoruri, avere, plăcere; totul se găsește la Roma” [1, p. 16]. Astfel, *Cezar* propune o provocatoare plimbare prin hățișurile Romei milenare, surprinsă înainte de anul 80 î.Ch., când „Roma nu este încă acea Romă pe care Virgiliu o numește *lucrul cel mai frumos*, pe care Aristide, retorul, o numește *capitala popoarelor*, pe care Atheneu o numește *rezumatul lumii*, iar Ptolemeu Sofistul, *orașul orașelor*” [1, p. 23]. Spațiu al imaginației și reprezentării, orașul nu

este doar un loc funcțional, aflat sub spectrul determinărilor geopolitice și demografice, cât mai ales un construct cultural, reprezentat artistic pe harta mentală a fascinației.

Există, astfel, orașe mituri și orașe legende, orașe idilizate și orașe răsfățate de evocările călătorilor sau ale băștinașilor, beneficiind de superlative generoase. Nu este însă și cazul orașului Bălți, care, cu fericite excepții, a fost fie ignorat, fie tratat cu circumspecție, fie descalificat de condeiul unor călători grăbiți, așa cum putem deduce din reportajul lui Geo Bogza, *Un oraș din infern*, în care, amplificând ostentativ nuanțele, pe calapodul esteticii urâtului, autorul reduce esența acestuia la o „chintesență a tot ceea ce e murdărie, urătenie și disperare, în întreaga provincie basarabeană” [2, p. 78].

O retrospectivă istorică necesară, condimentată cu efuziuni lirice ne oferă, de pildă, Dimitrie Iov, un cronicar devotat al Basarabiei, care și-a adunat evocările despre orașele basarabene în volumul *Privești basarabene*: „Dintre cele 9 capitale de județe basarabene, orașul Bălți are o structură și o viață specifică. Zămislit la împerecherea Răutului cu Răuțelul, între uriașe oglinzi așternute de bălți măloase și duhând

izuri grele, orașul e-n luptă cu zgârcenia naturii în ciuda căreia se-ntinde încetățenindu-și mereu crescândă lui ființă” [3, p. 47]. De altfel, bălțile din talpa orașului vor fi remarcate, rând pe rând, de diverși evocatori. Același Geo Bogza găsește îndreptățită etimologia orașului care s-a edificat din „smârcuri și nămoluri”. Autorul imaginează cataclisme acvatice care s-au cuibărit în culcușuri de nămol, peisajul geologic fiind profilat de bălți deșirate, una după alta: „Pentru prima oară, acest fel de denumire nu e numai platonice. Realitatea la care face aluzie, e imediată și îngrozitor de elocventă. Mizeria socială a orașului, complicată cu aceea a insalubrelor condiții geografice – și iată viața de pe aceste meleaguri, zbătându-se sub un odios blestem, sub o zodie cumplită și nemiloasă” [2, p. 78]. Ionel Teodoreanu găsește Bălțiul drept „cel mai lugubru oraș al României”, întrucât pare „dospit parcă din nouri căzuți pe un pământ de ploi, de mlaștini și mocirle, prin care umblă oameni cu galoși prinși de curele peste cizme, scuipând semințe” [4, p. 269]. Prima experiență trăită în Bălți de protagonistă sa, Olgața, din *La Medeleni* se identifică cu noroiul gării improvizate, care îi înghite unul din pantofi, lăsându-i piciorul ușurat în mod straniu: „Glodul acesta era viu. Respira ca acele fiorese carnivore, care-și închid grasele petale în clipa când insecta a intrat; glodul Bălților își închidea buzele negre asupra pantofului desprins” [4, p. 272]. Dacă în cazul lui Ionel Teodoreanu, evocarea insistentă a noroiului ar putea fi pusă și pe seamă imaginației artistice, în cazul profesorului de geologie Neculai Macarovici, care vizitează Basarabia interbelică în câteva rânduri, acesta are explicații obiective: „(Bălțiul) nu posedă încă o conductă de apă și nici nu-i canalizat. Canalizarea ar fi cea mai mare binefacere, mai ales că o bună parte din oraș e puțin în pantă. S-ar scurge repede apele din ploi și în adevăr atunci numele de Bălți n-ar fi decât o poreclă nedreaptă. Apoi în subsol este de ajuns, la o adâncime de 70-80 m, s-ar putea construi o conductă similară cu cea de la Chișinău, care întrebuițează tot o apă ce o pompează din subsolul orașului, încă de la adâncimi puțin mai mari” [5, p. 1].

Slaba dezvoltare a orașului este explicată de Dimitrie Iov prin intemperii istorice prin care a trecut Bălțiul de-a lungul timpului: „Lipsa de personalitate în trecut a județului și orașului Bălți, se datorește faptului că până la 1887 ținutul de astăzi se numea Iași și făcea parte din capitala Moldovei. Abia de la 1887, Bălți devine de sine stătător și orașul începe să-și nevedească o existență proprie. Deși izolat în inima Basarabiei și grănicerit de bălți, orașul a fost deseori pusit de vrăjmașii flămânzi veniți de peste Nistru” [3, p. 47]. Cronicarul descrie incendiul și jaful la care a fost supus târgul de către hanul tătarilor, Ghirai-Kan, încât Petru cel Mare la 1711, „după ce-a fost bătut la Stăniilești pe Prut, trecând prin târg, s-a minunat de casele ce răsăreau dintre mlaștini ca niște uriașe ciuperci negre” [3, p. 47]. Abia începând cu anul 1818 târgul Bălți își sporște temeiul odată cu înființarea administrației comunale a județului. Beneficiază de vizite alese, cum este cea din 1856 a împărătesei Maria Alexandrovna, pe care faima marilor proprietari moldoveni o atrăsese în Basarabia: „În cinstea ei se hotărâncește, în centrul târgului, o oază de verdeață, poreclită grădină publică, vremea făcând ca astăzi această poreclă să se adeverească prin edili cu tragere de inimă” [3, p. 48].

Revenind periodic în Bălți, scriitorul Leon Donici ia pulsul acestui oraș, după 1920, notând impresiile sale de drum, sub genericul *Privești basarabene*. El se arată plăcut surprins de dezvoltarea orașului, inspirat gestionat de prefectul Emanoil Catelli: „Bălți. N-am fost pe aici de trei ani. Pretutindeni clădiri noi, în perioadă de construcție sau aproape gata. Bineînțeles, asupra lor n-a pogorât încă adevăratul gust fin și elegant. Totuși, ele dovedesc mișcarea neîncetată a vieții. O noutate pentru mine: „Hotel Continental”, nou, frumos, confortabil, precum și întreaga stradă Praporgescu, cu clădiri noi, cu prăvălii în regulă, bune și pentru o stradă mai veche” [6, p. 2]. În continuare, publicistul remarcă benefica mutare a prefecturii în localul Zemstvei județului – „fapt care dovedește relațiile bune între reprezentantul guvernului și reprezentantul populației. Autoritățile din Bălți fac o impresie foarte frumoasă, prin inteligența

lor, prin priceperea profundă a nevoilor statului și societății” [6, p. 2].

După marea criză economică mondială (1919–1933) care a afectat și Basarabia, orașul Bălți se primenește treptat. Apar străzi pavate, sporește activitatea comercială, se dezvoltă industria, dar și mișcarea culturală: „Nu cu mulți ani în urmă, cea mai mare așezare urbană din partea de nord a Basarabiei își merita numele. În momentul de față denumirea îi este amintirea altor timpuri, căci acum e în rândul celorlalte târguri basarabene, ceva mai răsărite. E tot așa tihnit, cu locuri largi, străzi drepte și mai late decât sunt cerințele circulației. Centrul pavat mulțumitor, însă periferia și partea de jos, dinspre Răut, în urma unor mici îmbunătățiri ce și s-au făcut, mai au de așteptat. De altfel prima piatră de pavaj s-a pus acum vreo 20 ani, între timp războiul a zădărnicit orice încercare de gospodărire, așa că de-abia de la 1924 încoace s-a continuat și se continuă intens împietruirea străzilor mai umbrate” [5, p. 1].

În același timp, ca și Leon Donici, prof. Neculai Macarovici se arată nemulțumit de lipsa oricărui stil arhitectural, care alterează profilul urbei: „Clădirile sunt toate la fel, de o monotonie exasperantă în stil, mai degrabă putem spune fără stil. Fațadele, fără nici o preocupare de artă, sunt așa cum au ieșit la întâmplare din mistria zidarului, iar împărțirea interioară a caselor e lipsită de confort” [5, p. 1].

Remarcă între altele solul arabil bun care facilitează dezvoltarea agriculturii în suburbia orașului: „Bălții fiind așezați tocmai în regiunea de stepă dintre Prut și Răut, cu sol arabil foarte bun, ce dă o producție mare agricolă, după război scăpând și de concurența ce i-o făcea Moghilăul, a luat înfățișarea unui centru comercial de primă importanță pentru partea de sus a Basarabiei. Concomitent cu creșterea activității comerciale s-a dezvoltat aici și o industrie relativ înfloritoare, căci cuprinde 6 fabrici de ulei vegetal, o fabrică de zahăr, câteva mori și alte fabrici mai mărunte” [5, p. 1].

În privința resurselor naturale, G.C. Lecca reține Bălțiul ca un județ bogat în vânat, descriind în călătoria sa prin Basarabia, inclusiv sub-

urbia orașului, cu case gospodărești, așa cum se relevă aceasta din secvența dedicată satului Elizavetovka, situat la 10 km de Bălți: „Dacă ieși din orașul Bălți pe bariera de nord și apuci șoseaua care merge înspre Soroca, după vreo 6 kilometri ajungi într-un sat mare, cu case și gospodării bune, a căror ogrăzi împrejmuite cu garduri de stuf îți arată că acest sat trebuie să fie pe malul unei bălți. Și chiar așa este. În stânga, la marginea satului, și cam în lungul lui, se întinde o mare și frumoasă baltă cu păpuriș și păduri de trestie pe ea, cam cât ai cuprinde cu ochiul” [7, p. 4]. Activitatea vânatului constituia punct de atracție pentru românii din Regat, așa cum rezultă din confesiunea aceluiași autor: „În toamna anului 1920, m-am dus la Bălți cu ceva treburi și știind că județul Bălți era unul din cele mai mănoase în vânat, mi-am luat cu mine și echipamentul de vânătoare. Chiar din prima zi a sosirii mele, am făcut cunoștință cu câțiva vânători din Societate, care m-au și invitat la o vânătoare de rațe pe balta Elisabetovka. Am plecat împreună cu ei într-o după amiază din Bălți cu o trăsură spre a ajunge la timp ca să prindem vânătoarea de seară. Trăsura s-a oprit chiar în fața debarcaderului. Așa numeau ei, în glumă, locul în care stăteau ancorate luntrile Societății, vreo 5-6 la număr, vopsite cu culori diferite și botezate fiecare cu câte un nume de zeiță: Junona, Venera, Diana etc., scris cu litere mari albe pe pupa lor” [7, p. 3].

Tatonând fizionomia etnografică a Bălțiului, românii din Regat remarcă diversitatea exotica a acesteia: „Din cei vreo 25.000 locuitori, o treime sunt moldoveni, restul diferite naționalități” [5, p. 1]. Cu toată dominațiunea rusească, moldovenii și-au păstrat prin aceste locuri graiul lor curat moldovenesc, portul și obiceiurile vechi: „Cei mai bătrâni ceva din ei nu știau deloc rusește. Din nenorocire însă tineretul vorbea mai mult rusește și o moldovenească stricată. Apoi mulți din ei, și fete și băieți, purtau pe fețele lor semnul caracteristic al rasei mongole, dovadă a încrucișării de rasă” [7, p. 4].

Un interesant exercițiu (auto)imagologic asupra bălțenilor realizează Leon Donici: „Ce contrast izbitor între orașul Bălți și orașenii lui! Pe cât e orașul de frumos, simpatic cu verdea-

ța sa, cu bulevardul și chiar cu unele din străzile sale ce poartă numele pitorescului inconștient, cu atât orașenii par plictisiți, oboșiți și somno-roși. Nimic absolut nu-i interesează și nu vorbesc mai vioi decât despre afacerile reușite ale altora. Domnul Z a câștigat bine, domnul X a dat o lovitură extraordinară și a rămas cu două milioane în plus etc. Am fost la Bălți după concertele cântăreței Lidia Lipkovskaia. Despre dânsa, despre arta ei n-am auzit nimic. Despre diamantele sale și despre costume s-a vorbit foarte mult, ca și cum Lipkovskaia n-a cântat, ci numai ar fi expus toaletele firmelor pariziene de modă” [8, p. 2].

Spațiu al *plictisului*, al *blazării*, al *ignoranței*, în care inteligența pare să doarmă, Bălțiul „e orașul comercializat, unde domnește numai banul”: „Lumea d-aici se adună la cafeneaua „François”, în centrul orașului, cafea scumpă și proastă. Oamenii stau la masă și ... tac. Cineva schimbă două-trei cuvinte și din nou tăcere, tăcerea înțelepciunii, poate și-a concentrării spirituale, iar pe deasupra plutește un val nevăzut de plictiseală” [8, p. 2]. Atmosfera comună, de plictis omniprezent, reanimată periodic doar de discuțiile despre prețuri și polemicele politice este evocată și de Dimitrie Iov: „Alții, aceiași în fiecare zi, ocupă mesele din fața restaurantului Popov și pun țara la cale. Iar când birja aduce de la gară vreun pasager bucureștean, bălțenii pun stăpânire pe el și-l descoasă „Ce se mai aude cu politica?” Și orice minunății ar spune noul sosit, cred, că pentru Bălți, ca nicăieri în alt loc, cetățenii torc din știrile politice firul amăgitor al vieții lor. În fața unei sticle de bere, lângă trăsurile ce stau șirag la bordura trotuarului, bălțenii ascultă povești politice pe care apoi le amplifică și le angrenează în fapte ce par verosimile” [3, p. 51].

În același timp, Bălțiul constituie un decor complice al femeii, care reanimă peisajul urban. Femeia devine simbolul spectacolului citadin. Ea are un rol fundamental în comedia urbană, fiind pusă în relație dintotdeauna cu esența orașului pe care îl reprezintă conștient sau inconștient. E monumentală afirmația lui Laurențiu Fulga despre femeile din Chișinău care reprezintă chiar spiritul acestuia: „Orașele sunt ca și femeile, ca și poezii – ajung la un moment dat

vârsta care necesită izolare, cărora tulburările din afară le-ar produce o prea mare prăbușire, și orașele simt adeseori nevoia ceasurilor de vis și melancolie prin ele însele. Probabil că în cazul capitalei basarabene, nu sunt de vină decât femeile, cerul și mizeria. Într-adevăr, peste Chișinău crește altfel de cer decât aiurea, în oraș se plimbă cele mai frumoase și mai stranii femei, peste tot domnește (într-un mare dezmăț divin) marea foame a iubirii, a libertății, această mizerie cerșetoare după fericire. Te naști în el și nu simți nevoia să evadezi, pentru că dincolo de barierele lui începe dezordinea și înșelăciunile altor zări. Dacă fugi trebuie să te întorci din exil pentru că mai ales propria-ți moarte nu ți-o poți suporta decât în marginile lui” [9, p. 3]. Această dependență de oraș găsește o explicație succulentă la Cezar Petrescu, când acesta explicitează relația indisolubilă cu orașul Iași: „Domnul meu, Iașul e o amantă bătrână și năvălită de care nu te poți despărți. Te înșeală, o bați și o alungi, pe urmă tot tu o cauți și o rogi să te ierte. Te iartă, a doua zi fugi tu să scapi de dânsa, ca să te întorci seara și să te milogești la fereastră” [10, p. 14].

Bălțiul devine pentru femeia de aici un oraș-scenă pe care ea evoluează, emanându-i spiritul: „Pe trotuar, ici și colo, apar femeile care au ieșit la plimbare. Îmbrăcate cu gustul modern, rafinat și completat de către croitoresele bălțene, ele se plimbă în sus și în jos, cu ochii speriați, răspândind adierea parfumului ieftin” [8, p. 2]. E chiar imaginea femeiei basarabene, triste, melancolice, jinduind marea libertate a spiritului. Prin modul în care își concepe existența, ea cultivă enigmatică morală a tăcerii.

Tristețea locuitorilor din Bălți are și raționamente obiective: „Lumea la Bălți e tristă din cauza secetei. N-a plouat demult. Degeaba oamenii se uită la cer. Cerul e senin, îngrozitor de senin, cam prăfuit, fără nici urmă de vreun noraș, fără nicio umbră fâgăduitoare. Iarba arsă de soare s-a îngălbenit. Din când în când vântul ridică nouri de praf și îi alungă prin străzi, învăluind pe trecătorii rari. Nourii de pe cer sunt mai folositori însă decât cei de pe pământ” [8, p. 2].

În continuare, Leon Donici sancționează

acest spațiu al „speculei”: „Prețurile, de exemplu, la restaurante sunt mult prea exagerate. Un castrovete pe piață costă un leu și cincizeci de bani, în restaurantul „Bulevard” se vinde cu cincisprezece lei. Dacă asta nu e culme, atunci nu știu ce se numește culmea speculei. Birjarii iau pentru o cursă o sumă neprevăzută în tarif. „Nu te uita, cucoane, la taxă! Avem noi una mai bună, a noastră!” Camera la hotel este optzeci și cinci lei pe zi, ca la stațiunile climaterice. Motivele proprietarilor de hoteluri nu sunt lipsite de oarecare raționament. Cel care are nevoie de cameră va plăti, și de ce să plătească mai puțin dacă poate plăti mai scump, deoarece are nevoie de cameră și e interzis să dormi pe bănci, la bulevard” [8, p. 2]. Totul la Bălți se vinde în porții reduse și la dublu preț: „Vine înghețata, adică urmele unei înghețate împărțite între trei oameni. Aici la Bălți asta se numește „o porție de înghețată”. Am auzit că actualul proprietar al cafenelei, un refugiat de la Odessa, o duce foarte bine pe urma porțiunilor pe care le servește” [8, p. 2].

Referindu-se, în același timp, la activitatea bisericilor din urbe, printr-o raportare utilă la starea de fapt din trecut și prezent, Prof. Neculai Macarovici insistă în chip justificat asupra impactului pe care l-a avut Î.P.S. Visarion Puiu asupra vieții spirituale a bălțenilor din perioada interbelică: „Jumătate din populație e creștină ortodoxă, care până acum câțiva ani nu aveau pentru cultul lor decât o singură biserică, și aceea cumpărată în mod forțat de statul rus, acum vreo 30 ani, de la niște armeni catolici. Vreau să profit de ocazie și să spun că datorită străduinței de admirat a Î.P.S. Visarion Puiu, în afară de capela militară, pusă în funcțiune cu sacrificii și multă luptă, s-a mai ridicat o frumoasă și impunătoare biserică, ce se va sfinți în toamna asta și va servi drept catedrală a orașului. Apoi s-a construit un frumos palat episcopal și o mică biserică alături, care se va pune la dispoziția credincioșilor în anul viitor. În cea mai săracă eparhie ortodoxă a țării s-au săvârșit minuni în privința realizărilor practice. De la 1924, de când păstorește aici Î.P.S. Visarion, s-a lucrat temeinic și cu multă dragoste de popor. Sub directa sa supraveghere s-au zidit din nou 55 de biserici în

diferitele sate ale eparhiei, apoi s-au refăcut și reparat alte 365 de biserici. Această operă monumentală a cerut suma fantastică, pentru sărăcia timpurilor de astăzi, de peste 200 milioane lei, bani adunați de la credincioși cu talerul, în întregul înțeles al cuvântului. Om hotărât și de acțiune, Î.P.S. Episcopul Visarion nu a înțeles să se lase intimidat nici acolo unde pronosticurile specialiștilor îi preziceau insucces” [5, p. 1].

Cărturarul remarcă dezvoltarea spațiilor verzi în Bălți, a grădinilor, parcurilor, aleilor, grație efortului sporit al aceluiași episcop, profund implicat în bunul mers al lucrurilor din acest oraș: „Colina din fața gării Pământeni, până acum 8-9 ani, era goală de orice vegetație arborescentă. Astăzi este o adevărată pădure de pomi fructiferi, datorită numai Prea Sfinției-Sale, care s-a gândit că omul nu pierde nimic dacă încearcă să facă grădină acolo unde n-a fost niciodată. Copacii s-au prins și împrejurul reședinței episcopale este acum un parc frumos de pomi fructiferi. De la Episcop au luat și credincioșii pildă și cartierul Pământeni rivalizează în pomi cu grădina Episcopiei. Exemplul bun a prins rădăcină și în târgul de la vale, la fel și la satele dimprejur, între care este unul unde locuitorii lui au făcut livezi pe mare parte din loturile pe care au fost împrumutate. Cu câțiva ani în urmă, șleaul ce duce de la Bălți spre Soroca era la fel cu toate celelalte din Basarabia; astăzi este umbrit de pomi puși prin energica și directă supraveghere a Episcopiei. Î.P.S. Episcopul Visarion a profitat de toate împrejurările și a stăruit din răsputeri pentru toate lucrările edilitare ce s-au făcut în Bălți de la 1925 încolo” [3, p. 51]. Lipsa spațiilor verzi în Bălți de până la 1925 este remarcată și de Dimitrie Iov, care nu uită să sublinieze și el contribuția decisivă, în acest sens, al lui Visarion Puiu: „...Împrejurul orașului nu se găsește o pădurice unde orașenii s-ar bucura vara de umbră și răcoare. «La noi terenul nu părăsește copacilor», spunea, pe vremuri, un edil. Iată că P.S. Episcop Visarion a vânturat afirmația aceasta pentru că, lângă gara Pământeni, pe zeci de hectare ce-mprejmuesc reședința episcopală a ridicat o livadă și un parc ca-n grădinile din povești. Cei mai variați pomi

dau azi roade alese, iar în parc teii și brazii se întrec în verdeață și-n creștere” [3, p. 51].

În același timp episcopul de Bălți n-a ignorat vegherea vieții spirituale a credincioșilor pe care-i păstora: „A reușit, prin blândețe și tact, să dezbinе toate sectele religioase din eparhia sa, precum și stilismul, care nu există în cele 3 județe din nordul Basarabiei. La cei zece ani de fericită păstorire, cred că e de ajuns să se adauge, din mila Domnului, încă pe atâți ca Episcopia Hotinului să fie eparhia model a Bisericii Române” [5, p. 1].

În privința posibilității de instruire, Bălții, la 1934, dispunea de toate gradele de școli secundare: „Dacă acestea au o activitate mărginită între zidurile lor, în schimb dascălii școlilor primare au înțeles că e de datoria lor să-și exteriorizeze activitatea lor când și-au organizat Asociația învățătoarească în scopul de a se manifesta pe tărâmul extrașcolar. În timpul iernii, datorită acestei asociații, se țin foarte des conferințe cu diferite subiecte interesante nu numai pentru dascăli, dar și pentru publicul din afară. În vara asta, numai cu mijloace proprii și cu sacrificii făcute de fiecare învățător în parte, prin îndemnul d-lui T. Minea, inspector al școlilor primare din nordul Basarabiei, s-a organizat la Bălți, de Asociația învățătorilor din acest oraș, la care s-au aliat și asociațiile similare din județele Hotin și Soroca, cursuri de perfecționare pentru învățători. Aceste cursuri s-au încheiat cu o reușită producție artistică și printr-o excursie a cursiștilor prin Moldova, Ardeal și Dobrogea” [5, p. 1].

Nota în care își încheie narațiunea Prof. Neculai Macarovici este una solar-optimistă, relevându-și întreaga încredere în viitorul acesteia urbi: „Orașul Bălți, datorită industriei și comerțului său cu tendințe de progres, precum și mișcării culturale tot mai active ce a început a se înjgheba în el, foarte curând o va lua cred înaintea celorlalte orașe basarabene” [5, p. 1].

Aceeași perspectivă optimistă asupra viitorului acestui oraș este proiectată și de Dimitrie Iov: „Bălți este orașul viitorului deoarece toate arterele producției din nordul Basarabi-

ei conduc spre inima lui. Astăzi chiar întrec în comerț toate orașele basarabene. Pe străzile orașului mișună negustori din întreaga țară. Automobile dinspre Soroca sau Orhei cutreieră străzile ridicând nouri cenușii de praf. Și-n atmosfera aceasta îmbâcsită, în zile cu soare, bălțenii își omor vremea plimbându-se între Plașnicov și Ghenoiu” [3, p. 51].

Marcat de *provincialism, monotonie, blazare, însingurare, ignoranță*, Bălțiul interbelic, așa cum rezultă din evocările acestor cărturari își cultivă un soi de rezistență defensivă, pasivă, lipsită de vigoare într-un univers centrifug, dinamizat de tendința spre decontextualizare a valorilor și stilurilor. În același timp, răzbate o sensibilitate modernă și un cod comportamental specific peisajului urban, marcat de configurațiile succesive ale rețelelor de schimb. Orașul Bălți își desăvârșește esența prin intersectarea cu o serie de influențe economice, politice, administrative, culturale, așteptând convertirea într-un labirint stimulat.

Referințe bibliografice:

1. Dumas, Alexandre. *Cezar*. Cluj-Napoca: Editura Dacia, 1975.
2. Bogza, Geo. *Un oraș din infern*. În: Basarabia, țară de pământ. București: Editura Aria, 1991.
3. Iov, Dimitrie. *Un oraș basarabean: Bălți*. În: „Viața Basarabiei” (Chișinău). An. II, decembrie 1933.
4. Teodoreanu, Ionel. *La Medeleni. Între vânturi*, Vol. III. București: Editura Jurnalul Național, 2009.
5. Macarovici, Nic. *Bălții*. În: „Opinia” (Iași). An. XXX, nr. 8200, 21 august 1934.
6. Donici, Leon. *Priveliști basarabene, Impresii de drum. Spre Bălți*, I. În: „Dreptatea” (Chișinău). An. IV, nr. 1035, 28 iunie, 1924.
7. Lecca, G.C. *Elisabetovka*. În: „Lumea” (Iași). An. XIII, nr. 3542, 21 aprilie 1930.
8. Donici, Leon. *Priveliști basarabene, Impresii de drum. Spre Bălți*, I. În: „Dreptatea” (Chișinău). An. IV, nr. 1050, 18 iulie, 1924.
9. Fulga, Laurențiu. *Chipurile Chișinăului*. În: „Universul literar” (București). An. LI, 28 februarie 1942.
10. Petrescu, Cezar. *La Paradis General*. București: Editura Cartea Românească, 1970.

Orașul Bălți prin lentila (ne)melancolicilor interbelici

Rezumat. Articolul propune o abordare a toposului urbei, ilustrat de orașul Bălți din perioada interbelică. Sunt analizate evocările cărturarilor interbelici care au vizitat Bălțiul și au oferit mărturii edificatoare, între care Geo Bogza, Dimitrie Iov, Leon Donici, Neculai Macarovici, G.C. Lecca. Aceștia radiografiază esența orașului prin lentila propriei subiectivități. Rezultă un joc pluriperspectivist de proiecții ale unui spațiu urban provincial, trist, însingurat, monoton, care își cultivă un soi de rezistență defensivă. Autorii realizează o serie de exerciții (auto)imagologice, din care rezultă felul de a fi al bălțenilor și mai ales modul în care aceștia se reflectă în lentilele vizitatorilor. O prezență aparte în peisajul urban este femeia bălțeancă care cultivă enigma morală a tăcerii. Orașul este un decor complice al femeii, iar aceasta devine simbolul spectacolului urban. Spațiul al imaginației și reprezentării, orașul nu este doar un loc funcțional, cât mai ales un construct cultural.

Cuvinte-cheie: Bălți, imagologie, topos, evocare, subiectivitate, spațiu, decor, construct cultural, spectacol urban.

Bălți city through the lens of (non)melancholic interwar writers

Abstract. The article proposes an approach to the topos of the city, illustrated by the city of Bălți from the interwar period. The evocations of the interwar scholars who visited Bălți and offered edifying testimonies are analyzed, among which Geo Bogza, Dimitrie Iov, Leon Donici, Neculai Macarovici, G.C. Lecca. They record the essence of the city through the lens of their own subjectivity. The result is a multi-perspective game of projections of a provincial urban space, gloomy, lonely, monotonous, which cultivates a kind of defensive resistance. The authors perform a series of (self)imagological exercises, from which results the way of being of the people from Bălți and especially the way in which they are reflected in the lenses of the visitors. A special presence in the urban landscape is the woman from Bălți who cultivates the moral enigma of silence. The city is an accomplice of the woman, and she becomes the symbol of the urban sight. A space of imagination and representation, the city is not just a functional place, but especially a cultural construct.

Keywords: Bălți, imagology, topos, evocation, subjectivity, space, scenery, cultural construct, urban sight.